

РЕЦЕНЗИЯ

за защита на дисертационен труд **„ПОДВЕДОМСТВЕНОСТ И ПОДСЪДНОСТ В ИСКОВИЯ ПРОЦЕС“** за присъждане на образователната и научна степен **„доктор“** в област на висшето образование, **3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.6. Право, Докторска програма: Граждански процес на Деница Георгиева Колева – редовен докторант в Катедра Гражданскоправни науки към Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“**

от проф. д-р Силви Василев Чернев,
професор по гражданско-процесуално право в ПУ „Паисий
Хилендарски“ и Бургаски свободен университет

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

Настоящата рецензия е изготвена с оглед защитата на дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен **„доктор“** по професионално направление **3. Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.6. Право, Докторска програма: Граждански процес** от Деница Георгиева Колева – редовен докторант в Катедра Гражданскоправни науки към Юридическия факултет на ПУ **„Паисий Хилендарски“**

Процедурата е започната на основание чл. 3 и 4 от Закона за развитието на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), чл. 30, 31 и 32 от Правилника за прилагане на Закона за развитието на академичния състав на Република България (ППЗРАДРБ), Правилника за развитието на академичния състав на ПУ **„Паисий**

Хилендарски“, а така също и съгласно решение на Факултетния съвет на Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Назначен съм за член на научното жури със Заповед № РД-21-1995/14.11.2024 г. на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представените документи съответстват на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и ПРАС на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Процедурата е коректно спазена.

С оглед момента на зачисляването на докторантката (01.03.2017 г.), на основание пар. 40 от ПЗР на Закона за изменение на ЗРАСРБ (ДВ, бр. 30/2018 г.), към настоящата процедура следва да се прилага правната уредба в сила преди посоченото изменение на този закон.

I. ХАРАКТЕРИСТИКА НА ПРЕДСТАВЕНИЯ ТРУД

1. Обща характеристика

1.1. Дисертационният труд е посветен на проблематика, която съпътства на практика всички граждански дела. Именно поради това умелото ѝ третиране от законодателя е годно да повиши значително ефективността на съдебната дейност. Същевременно, независимо от неизбежното приложение на тази уредба при разглеждането на гражданските дела, правната книжнина ѝ отделя място преди всичко в учебници или други учебни помагала. Също така тази проблематика често се появява като вторичен проблем при разглеждането на други въпроси.

Казаното изобщо не означава, че действащата уредба на подведомствеността и подсъдността (в трите ѝ разновидности) е изцяло удачна и няма какво да се желае. Сериозни проблеми съществуват във връзка с понятието „цена на иска“ по действащия ГПК и неговото използване както като критерий за определяне на родовата подсъдност, а така също и за формалната допустимост на касационното

производство.¹ Измененията на ГПК от 2015 г. повдигат сериозни възражения във връзка с функционалната подсъдност по отношение на обжалването на първични определения, постановявани от окръжните съдилища (действащи като втора инстанция) пред апелативните съдилища (при положение, че по тези дела се прилага триинстанционна процедура, в която последните съдилища не участват). Не по-малко остри възражения повдига механичното недопускане на касационно обжалване на определения по дела, по които не се допуска такова обжалване на решенията.^{2, 3}

С оглед особености на текстовете на Конституцията от 1991 г. и въвеждането на отделна процедура пред административните съдилища (ЗАП, което включва и възможност за произнасяне от такива съдилища по отношение на вреди, произлезли от административна дейност) проблемите на подведомствеността също се нуждаят от специално внимание и преосмисляне. Доста нови положения се наблюдават във връзка с международната подведомственост и подсъдност, а така също и с ролята на европейските съдилища по отношение на правораздаването в страна-членка на ЕС.

Казаното прави едно цялостно и всеобхватно изследване на подведомствеността и подсъдността във връзка с действащия режим в Република България навременно и полезно както за развитието на законодателството и процесуалната наука, така и за обслужване на ежедневната съдебна практика.

---

¹ „Цената на иска“ по смисъла на действащия ГПК влиза в сериозно противоречие със замисъла на заповедното производство, но този въпрос излиза извън предмета на обсъжданата работа.

² Непредубеденият поглед по всички тези въпроси неминуемо води до извод, че уредбата се „крои“ за удобство на дадени съдилища, а не за оказване на ефективна и смислена защита на нуждаещите се субекти.

³ Достатъчно е да се погледне развитието на уредбата на чл. 280, ал. 2 (понастоящем трета), за да се види, че към всеки един момент се стесняват възможностите за защита посредством касационно производство.

1.2. Представеният вариант на труда е в обем на Представеният дисертационен труд се състои от 227 страници с шрифт на текста: Times New Roman 12 pt. Всъщност при спазване изискването за шрифт с широчина 14 или стандарт 1800 знака на страница обемът е значително по-голям (над 300 страници).

Трудът съдържа заглавна страница, съдържание, списък на използваните съкращения, увод, три глави, заключение. В края е приложена библиографска справка.

В хода на изложението са направени общо 588 бележки под линия и са направени позовавания на сериозен брой литературни източници - 83 съчинения на български език и 9 на чужд език, в т.ч. 3 на руски.

1.3. Докторантката е отчислена с право на защита и има 4 публикации, свързани с темата.

1.4. Трудът представлява типична монографична разработка на основен институт на гражданскопроцесуалното (а и на всяко друго процесуално право) – уредбата на разпределянето на гражданските дела между различни правораздавателни образувания - (подведомственост) и вътрешното разпределение между различните по степен и териториално разположение съдилища спрямо отделните спорове (подсъдност).

2. Както беше посочено, работата се състои от увод, три глави и заключение.

2.1. Уводът започва с очертаване значимостта на темата, след което авторката посочва рамките на изследването, като изключва проблемите на международната подведомственост, на подсъдността извън исковия процес и т.н.

Следва кратко описание на отделните елементи на структурата (отделните глави и заключението), а така също и изброяване на основните и допълнителни цели и задачи, които се поставят пред

научното изследване. Посочват се използваните общо и специално-научни методи.

2.2. Глава Първа е озаглавена „ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА И РАЗГРАНИЧЕНИЕ“ и съдържа шест параграфа (стр. 12 - 61)⁴.

2.2.1. Първият параграф е посветен на историческото развитие на подведомствеността и подсъдността в правната система на България след отпадането на османското владичество, а така също и на сравнително-правен преглед на уредбата на тези институти в някои страни.

В историческия анализ са разгледани уредбите по ЗГС (включително по варианта от 1930 г.), по ГПК (1952 г.) и по действащия ГПК (в сила от 2008 г.).

За сравнителноправен анализ авторката е избрала уредбата в три държави (Германия, САЩ и Русия), което на практика дава достатъчно добра представа.

2.2.2. Във Втория параграф са представени характеристиките на понятията за подведомственост и подсъдност (стр. 33 – 35).

Третият параграф съдържа изложение, свързано с централното понятие „гражданско дело“ и с неговото съдържание (стр. 36 – 38), Четвъртият е посветен на проблемите на компетентността на гражданските съдилища по обуславящи въпроси – наказателно-правни и административно-правни (стр. 39 – 48).

В Петия параграф подведомствеността и подсъдността се разглеждат от гледна точка на характеристиките им като процесуални предпоставки (стр. 49 – 51).

---

⁴ Страниците са посочени по варианта от 227 стр.

В последния параграф се поставят въпросите, свързани с разпределението на делата между общите и административните съдилища (стр. 52 и сл.)⁵

2.3. Втората глава е посветена на института на ПОДВЕДОМСТВЕНОСТТА В ИСКОВИЯ ГРАЖДАНСКИ ПРОЦЕС⁶ (стр. 62-112).

Изложението обхваща осем параграфа, в които последователно се разглеждат основните проблеми свързани с подведомствеността според текущата правна уредба: анализ на общата подведомственост, на проблематиката на т.нар. „особени юрисдикции“, като трябва да се отбележи, че дори тяхното съществуване при действащата Конституция е доста спорно.

Впоследствие авторката обсъжда проблематиката на отношението „държавно-частно“ правораздаване, като в дълбочина разглежда основните проблеми на арбитражната уредба (стр. 76 – 95) – приложното поле на частноправният арбитраж (т.нар. „арбитраруемост“); детайлите относно арбитражното споразумение като процесуална предпоставка, а така също и правния режим на контрол върху определенията по отвод за наличие на арбитражна компетентност (в случаите, когато при наличие на арбитражна клауза, една от страните по спора е отнесла даден спор за разглеждане от държавен съд).

---

⁵ Следва за да се отбележи, че обособяването на административно правораздаване едва ли беше необходимо и по редица съображения със сигурност не е сполучливо – Нямащите почти нищо общо помежду си граждански и наказателни дела се гледат от едни и същи съдилища, а същевременно беше изградена цялостна система от административни съдилища (с всички свързани с това елементи – сгради, ръководства, отделни бюджети и т.н.) При това следва да се посочи, че административно-съдопроизводствените правила не се отличават особено от гражданскопроцесуалните. Приумица, която ни струва скъпо и не доведе до никакви особено положителни резултати (освен относно броя на върховните съдии, по който брой със сигурност държим едно от първите места в света, ако не и най-първото!).

⁶ Следва да се отбележи, че поради възлагането на правораздаването само на съдилищата от Конституцията от 1991 г. въпросите, които подведомствеността поставя са значително по малко на брой и по-лесно разрешими, отколкото това беше (е било) при предходните конституции.

В последващите параграф (Четвърти – стр. 95 – 98 и Пети – стр. 99 - 101), въпреки че е направила уговорка, че няма да се занимава с международната подведомственост авторката накратко се обръща и към тази проблематика, а така също и към проблематиката на съдебния имунитет.

Последните три параграфа на тази глава (Шести, Седми и Осми – стр. 102 – 112) са посветени на много съществени проблеми, свързани с производството по проверка на подведомствеността (включително обжалване на определения, постановявани по такива въпроси); на споровете за подведомственост (които на практика са изключително редки) и на проблемите относно последиците от нарушаване на правилата за подведомствеността.

2.4. Глава Трета е озаглавена „ПОДСЪДНОСТ НА ГРАЖДАНСКИТЕ ДЕЛА В ИСКОВИЯ ПРОЦЕС“ (стр. 113 – 210).

Това е най-обширната глава, което е саморазбиращо се, тъй като подсъдността в нейните три разновидности и множеството критерии, които водят до разпределението на делата между различните по степен и териториално разположение дела, поставя множество проблеми.

2.4.1. Първият (изключително кратък) параграф на тази глава е посветен на видовете подсъдност (което има значение за систематичност на изложението, но само по себе си не поражда съмнения и/или спорове).

2.4.2. Във втория параграф се разглежда родовата подсъдност (стр. 113 – 141).

Авторката последователно се спира на общите критерии за определяне на родовата подсъдност и особености, свързани с т.нар. „особени искиви производства“.

2.4.3. Най-обширно е изложението, посветено на отделните привръзки, водещи до определяне на местната подсъдност; разгледани

са случаите на задължителна местна подсъдност (такава, свързана с местонахождението на недвижим имот; с местоткриване на наследство; при предявяване на искове срещу потребители и др.

В последните две точки на този параграф изложението се посвещава на други видове специална местна подсъдност и на подсъдността поради връзка между делата (*connexitatis causarum*).

На т.нар. „договорна подсъдност“ се отделя внимание в параграф Четвърти.

2.4.4. В Петия параграф се разглеждат въпросите на третия вид подсъдност (т.нар. функционална или инстанционна).

Следва изложение относно правомощията за извършване на отделни процесуални действия от съдилища, пред които дадено дело не е висящо (компетентност по делегация).

2.4.5. Последните пет параграфа са посветени на процесуални проблеми, свързани с подсъдността: производството по проверка на подсъдността (включително по отношение на родовата подсъдност)м обжалването на актовете, с които съдът се произнася по въпроси на подсъдността; стабилизиране на местната подсъдност; последици от нарушаването на правилата за местната подсъдност. Главата завършва с разглеждането на случаи, при които има затруднения или спорове във връзка с определянето на подсъдността, при което се разглежда въведеното правомощие на ВКС да определя подсъдност в случаите, когато липсва изрично правило.⁷

2.5. Работата завършва със заключение, в което се излагат резултатите от научното изследване и се правят предложения *de lege ferenda*.

3. Положителни страни на представения труд:

---

⁷ Текстът на чл. 123 е изключително удачен и полезен – създава win – win положение.

3.1. Цялостната разработка на материята на подведомствеността и подсъдността по граждански искиви дела, при положение че такава липсва в нашата литература, сама по себе си представлява ценност. Тази констатация е още повече валидна, като се държи сметка, че уредбата на подсъдността и подведомствеността⁸ по Новия ГПК (с редки изключения) не представлява усъвършенстване на предходната уредба, а на практика води до влошаване. В частност, такова влошаване се наблюдава особено в приетите изменения след първоначалния вариант на ГПК⁹ (2008 г.), което на свой ред налага критично обсъждане на уредбата в цялост и нейните отделни елементи.

3.2. Разработката има изразен монографичен характер – както по структура, така и по съдържание.

В хода на изложението докторантката е навлязла в почти всички ъгълчета на уредбата и е изразила лично становище по преобладаващата част от съществуващите проблеми.

3.3. Използвани са голям брой литературни източници (предимно на български – 83 и 9 на чужд език).

3.4. Използвана и значителен обем съдебна практика, която авторката анализира критично.

3.5. Работата разкрива високо ниво на общи правни познания, а така също и на специални познания в областта на гражданското съдопроизводство. Езикът е ясен и прецизен.

3.6. Наред с всеобхватното третиране на проблемите авторката се е занимала и с проблеми, които до този момент не са били предмет на обсъждане или са били обсъждани попълтно – например

---

⁸ До голяма степен уредбата на подведомствеността е предопределена от Конституцията от 1991 г.

⁹ Напр. виж измененията от 2015 г. по отношение на обжалваемостта на първични определения, постановявани от окръжните съдилища, действащи като втора инстанция; непрестанното формално ограничаване на достъпа до касационно обжалване и др.

3.7. Сериозно и задълбочено е изследването относно компетентността на съдилищата по обуславящи въпроси (стр. 40 и сл.)

3.8. Систематично са изложени и обобщени резултатите от научното изследване, което значително допринася за крайната полезност на разработката.

Сред тези резултати трябва да бъдат посочени:

3.8.1. Посоченото по-горе изложение относно компетентността на съдилищата по обуславящи въпроси – стр. 40 и сл.

Обсъждането на проблема за разпределението на компетентността между гражданските и административните дела и третирането му като въпрос за подведомственост, а не подсъдност. Същевременно авторката се присъединява към становището, че неправилното прилагане на това разпределение не води до нищожност, а само до недопустимост на съответното решение, в който смисъл е и общото решение на колегиите на ВКС и ВАС¹⁰;

3.8.2. Интерес представлява становището на авторката относно допустимостта на арбитраж по облигационни и преобразуващи искове, уважаването на които би довело до възникване, изменение или прекратяване на право на собственост върху недвижим имот. Предлаганото разрешение, макар то да влиза в противоречие с формалната уредба и формалните правила за тълкуване на норми въвеждащи изключение (чл. 19 ГПК), всъщност отразява изходната идея на законодателя, а именно – че частноправните арбитражи не бива разглеждат дела, резултатът от които би могъл да повлияе върху вещното право на собственост (или други ограничени вещни права), и

---

¹⁰ Всъщност това становище е производно на становището, изразено от проф. Сталев при предходната уредба, а именно, ако правилата за подведомственост са нарушени от съд (приел за разглеждане неподведомствено на него дело) решението е само недопустимо, за разлика от обратния случай (приемане за разглеждане на неподведомствено дело от орган извън съдебната система), в който решението би било нищожно.

от подобно разглеждане да стане необходимо съответно вписване в имотните регистри. В случая единственото правилно разрешение би било законодателното.¹¹

Следва да се отбележи и разработката в частта ѝ относно режима на определенията, с които се прави произнасяне от съдилищата относно наличието и действителността на арбитражна клауза.

3.8.3. Интересни са резултатите от анализа на правилото на чл. 270, ал. 4 и съответните изводи.¹²

3.8.4. Напълно приемливи са разсъжденията на авторката относно нововъведеното правило на чл. 104, т. 6, което всъщност палиативен представлява опит да се преодолее неудачното законодателно разрешение относно определянето на цената на иска при обективно съединяване на искове.¹³

3.8.5. Правилно и приемливо е становището на авторката относно невъзможността за прилагане на правилото на чл. 116 по отношение на евентуално съединени искове.

Полезност представляват изводите относно подсъдността на т. нар. “искове по сметки между съделители“, за въвеждането на два нови случая на задължителна местна подсъдност - по чл. 113 и чл. 115, ал. 2 ГПК; с обжалваемостта на определения на въззивните съдилища, постановени по повод положителни определения на

---

¹¹ Известно е обаче, че нашият законодател, макар да прави разграничение между „вещни права върху недвижими имоти“ и облигационни или преобразуващи искове относно недвижими имоти, което е изрично отразено при правилата на местната подсъдност, не си прави труда да използва това разграничение при правилата за родовата подсъдност.

Следва да се отбележи и разработката в частта ѝ относно режима на определенията, с които се прави произнасяне от съдилищата относно наличието и действителността на арбитражна клауза.

¹² Всъщност това правило представлява доста свободна парафраза на правилото от отменения ГПК, което даваше възможност на окръжен съд да из земе, разгледа и реши дело от компетентността на районен съд от неговия район. Новото правило обаче не предвижда ограничение – хипотетично е възможно Благоевградски окръжен съд да разреши дело, родово подсъдно на Ардински районен съд. Това, естествено, може да доведе до сериозни злоупотреби.

¹³ Авторката правилно е оценила мотивите, криещи се зад неохотата на законодателя да възприеме традиционното определяне на цената на обективно съединени искове.

първоинстанционните съдилища, с които на практика се прегражда хода на производството.¹⁴

3.9. Предложения de lege ferenda

Авторката е направила редица предложения за изменение и усъвършенстване на законодателството – както в ГПК, така и в КМЧП, в АПК и в ЗСВ.

Сред трябва да бъдат посочени като приемливи и полезни следните:

3.9.1. В ГПК

- Приемливо е предложеното допълване в текста на чл. 108, ал. 2 (в края на изречение първо);

- също така удачно е срокът за възражение относно неподсъдност на делото по чл. 119, ал. 2 във връзка с чл. 108, ал. 2, чл. 109, чл. 113 и чл. 115, ал. 2 да може да се прави от ответника и да се повдига служебно от съда до приключване на първото по делото заседание (а не както е по действащия текст – от страната само до срока за отговор на исковата молба);

- приемливо е и предложението по чл. 270, ал. 5 (което е разумно, независимо от становището, че става дума за нарушаване на подведомственост, а не подсъдност);

- особено полезно е предложението за изменение и допълнение на текста на чл. 274, ал. 2, а именно: „Когато определенията по ал. 1 са постановени от въззивна инстанция, те подлежат на обжалване с частна жалба пред Върховния касационен съд, освен когато са постановени от окръжен съд като въззивна инстанция в производство, по което

---

¹⁴ Това се случва, когато първата инстанция се е произнесла положително по въпрос за подсъдност, а при контрол, втората инстанция отменява определението и на практика прегражда понататъшния ход на делото. Това се дължи на общата обжалваемост на определенията по подсъдността. Авторката не е обсъдила удачността уредбата, а е проследила само следствията.

въззивното решение не подлежи на касационно обжалване съгласно чл. 280, ал. 3, в който случай те подлежат на обжалване пред съответния апелативен съд.“ Това е така, защото срещу преграждащото определение, постановено първично от окръжен съд като въззивна инстанция при действащата уредба липсва възможност за касационен контрол, което създава празнина.

3.9.2. В КМЧП

Удачно е предложението за въвеждане на обжалваемост и ред за това в случаите на произнасяне на съдилищата относно тяхната международна компетентност. Удачно е обжалваемостта да се предвижда във всички случаи, а не само при отказ за разглеждане на делото от страна на българския съд (ново изречение в ал. 2 на чл. 28 КМЧП).

(2) Определението на съда по този въпрос може да се обжалва с частна жалба по реда за обжалване на определенията по чл. 15 от ГПК

3.9.3. В ЗСВ

Приемливо е предлаганото правило за текст на чл. 63, ал. 9 от ЗСВ споровете за подведомственост между Върховния касационен съд и Върховния административен съд да се решават от състав, който включва трима представители на Върховния касационен съд и двама представители на Върховния административен съд, чието определение е окончателно.¹⁵

4. Към работата биха могли да се отправят и някои препоръки, особено с оглед нейното публикуване.

---

¹⁵ На фона на това предложение за мен остава неясно предложението на докторантката за текст на чл. 16, ал. 2 (нова) в ГПК. Всъщност тя препраща към чл. 130, ал. 5 АПК (нова – неприета, също предлагана от нея. Според мен предлаганият в ЗСВ текст е достатъчен.

Докторантката би могла да задълбочи анализа и обоснове някои от по принцип верните си разсъждения (напр. обосновката на това дали и защо да се допуска арбитраруемост на облигационни и преобразуващи иски, водещи до изменение относно вещни права върху недвижими имоти; разсъжденията си относно значението на цената на иска като критерий за определяне на родовата подсъдност и т.н.).

Не съм убеден, че предлаганата редакция на чл. 104, ал. 6 е по-удачна от приетата през 2015 г. В посочената се поставя изискване към съединяването на иски те да подлежат на разглеждане по реда на един и същ съдопроизводствен ред. Вместо това докторантката предлага само наличие на връзка между предметите на отделните иски. От една страна акцентирането на връзката между исковите има значение, но спазването на съдопроизводствения ред също е от съществено значение. Няма съмнение, че действащият ГПК има значителни слабости по отношение на уредбата на особените иски производства, но значението на съдопроизводствения ред не бива да бъде подценявано-

Някои от предложенията *de lege ferenda* имат нужда от допълнително съгласуване помежду им и по-прецизна формулировка (напр. предложенията за разглеждане на спорове за подведомственост между общите и административните съдилища и др.)

Казаното по никакъв начин не намалява стойността на обсъждания труд.

5. Видно от представената професионална автобиография Деница Георгиева Колева работи като адвокат.

6. Докторантката има четири публикации, пряко свързани с темата на дисертационния труд.

7. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

От казаното би могло да се заключи, че представеният дисертационен труд отговаря на утвърдилите се критерии в практиката по прилагането на Закона за развитието на академичния състав в Република България, на Правилника за прилагането на този закон и на специалните изисквания на Правилника за развитието на академичния състав на ПУ „Паисий Хилендарски”.

Работата е посветена на централен процесуален институт с много широко приложение и самата тя като цяло представлява принос. Следва да се посочат и отделните приносни моменти от теоретичен и практико-теоретичен характер, съдържащи се в изводите от научното изследване и предложенията *de lege ferenda*.

Несъмнено е, че Деница Георгиева Колева притежава достатъчни теоретични знания в областта на гражданскопроцесуалното право, способност за критичен анализ и самостоятелни научни изследвания.

Това ми дава основание да дам положителна оценка на качествата на рецензирания труд и на докторантката, и да предложа на уважаемото Научното жури да присъди образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 3.6. „Право” (Граждански процес) на Деница Георгиева Колева – редовна докторантка към Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски”.

06.01.2025 г.

Изготвил становището:

проф. д-р Силви Чернев